

digheid, eigen baas in eigen land zijn en soms nog meer!'¹, d.w.z. niet naar autonomie verlangden maar naar onafhankelijkheid. Konden daar conflicten uit voortvloeien? Van der Plas koesterde het vertrouwen dat die door samenwerking van gelijkgezinde hooggeplaatsten bezworen konden worden. Daartoe had hij, 'geheel in overeenstemming', schreven wij in deel II a, 'met de boven de sociale realiteit zwevende denkbeelden van de beweging van Morele Herbewapening, welke in die tijd in Europa opgeld deden', op Oost-Java het z.g. Legioen van de Geest opgericht, waartoe, naast Europeanen, ook Indonesiërs, Chinezen en Arabieren konden toetreden, en dat er krachtens zijn beginselverklaring van uitging, dat 'Nederlands-Indië door de eigenschappen van de bevolkingsgroepen welke de historie daar heeft samengebracht, geroepen is, de eenheid in vrije verscheidenheid tot stand te brengen.'²

Er van overtuigd dat voormannen als Soekarno en Hatta nimmer door de *prijaji* zouden worden aanvaard (in een brief aan een van zijn Australische relaties duidde hij Hatta in '43 aan als '*more or less communist-nationalist*'³), was zijn verwachting dat die *prijaji* na Japans nederlaag onmiddellijk weer de bescherming door het Nederlands bestuur zouden aanvaarden en dat dat bestuur via hen opnieuw de massa der inheemsen er toe zou brengen, zich neer te leggen bij de voortzetting van het Nederlands oppergezag. In maart '43 (de maand waarin op Java Soekarno en Hatta met Dewantoro en Mansoer als leiders van de *Poetera* naar voren werden geschoven) schreef hij in een in het Engels gesteld memorandum waarvan van Mook een exemplaar ontving (het stuk gaf richtlijnen voor de radioberichtgeving en -propaganda naar Indië)⁴:

'The mass of the Indonesian population, especially on Java but also elsewhere, can only be reached by its traditional chiefs, in Java prijaji . . . The majority of this class, even when having nationalist desires and tendencies, is by its own prominent share in nation-building and promoting progress and prosperity for the people, deeply convinced that the greatness of Indonesia and the Indonesians has to be achieved by peaceful evolution and it has confidence in the sincerity of the Government's aims.'

¹ Van der Plas citeert zijn brief d.d. 10 juli 1939 in zijn brief d.d. 17 april '41 aan de directeur Binnenlands Bestuur (a.v., MK, M 72, XI, 7A). ² Aangehaald door H. C. Harteveld in de uitgave van *De Locomotief, Een land bouwt aan zijn toekomst* (1941). ³ Brief, 25 maart 1943, van van der Plas aan G. MacMahon Ball (ARA, Alg. Secr. Eerste zending, XXIII, 47-1). ⁴ Exemplaar van het memorandum, z.d., in a.v. Coll.-van Mook, 8.